

KONGRESI, SIMPOZIJI, DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

33. zborovanje Zveze zgodovinskih društev Slovenije Mitsko in stereotipno v slovenskem pogledu na zgodovino

Kranj, 19. – 21. oktober 2006

Za nami je še eno zborovanje slovenskih zgodovinarov in zgodovinarjev, ki bienalno potekajo v okviru naše krovne organizacije Zveze zgodovinskih društev Slovenije. Tokrat se je že 33. srečanje zelo uspešno pripravilo in izvedlo v Kranju. Zborovanja, ki se redno organizirajo od leta 1939, od leta 1951 pa so predvidena na dve leti, so na Gorenjskem bila do sedaj le trikrat, tokrat v Kranju pa celo prvič.

Utečena tradicija zborovanj že nekaj časa predpisuje tudi izbrano osrednjo temo, ki vsako zborovanje še posebej zaznamuje. Tokratna razpisana tema »Mitsko in stereotipno v slovenskem pogledu na zgodovino« je namigovala na zanimiv in pisan spekter tem, ki so secirale na eni strani glorificirane kot tudi na drugi strani zamolčane plati v historičnih interpretacijah slovenske preteklosti. Tema je bila vsekakor zelo mična, četudi je v slovenskem zgodovinopisju vse prej kot novost. Ne gre ji odrekati niti učinkovitega predstavljanja, ki se nam skozi aktualno slovensko družbeno-politično situacijo kaže skozi vsakodnevno (zlo)rabo zgodovine. Kot je pisalo v vabilu, naj bi nam »referenti predstavili mite in stereotipe, ki se namesto spoznanj zgodovinarjev uveljavljajo v širši javnosti, pojasnili naj bi vzroke in posledice mitizacije zgodovine ter nakazali tudi odgovor zgodovinske stroke na izkrivljanje in enostransko ocenjevanje preteklosti.« V tem ciljno naravnem stavku je v kratkem zelo dobro zaobjeto poslanstvo zborovanja, ki pa je ob strani pustilo za zgodovinopisje še eno bolj intrigantno vprašanje, in sicer, kako si je in si še danes slovensko zgodovinopisje tudi samo sebi zabija avtogole s kreiranjem oziroma obujanjem novih mitov. Tudi na to »insajdersko« vprašanje je bilo moč – žal pogosto le med vrsticami – razbrati marsikateri odgovor, le da »zmote« zgodovinarjev niso bile postavljene v jedro obravnav, ampak so bile pretežno še vedno odete v plašče različnih ideologij. Kakorkoli že, obravnavani razpisani temi, ki bi sicer miselno morala biti vgrajena v čisto vsako zgodovinarsko rovarjenje po preteklosti, ne gre odrekati privlačnosti. Kot največjemu dogodku glavne stanovske organizacije pritiče, je bila tema vsekakor tudi tokrat ponujena kot vaba, na katero naj v majhnem slovenskem ribniku zgodovinopisja prijemlje čim več sort rib in ribic, tako tistih med referenti, predvsem pa tistih med publiko. Smisel zborovanja namreč ni le v posvetu »kreatorjev« slovenskega zgodovinopisja, ampak predvsem v angažiranju čim več publike, predvsem učiteljc in učiteljev zgodovine, ki z udeležbo pridobivajo potrebno znanje (in točke) ter so zaradi narave svojega poklica pravzaprav prvi, ki bi morali razpoznavati sladko in grenko vlogo zgodovinskih mitov. Prav pouku zgodovine v šoli je vedno posvečen tudi pomemben del zborovanja, pri čemer naj kot zanimivost poudarim, da je v tem delu nastopila tudi uglednejša referentka iz tujine. Kot se za osrednje slovensko zborovanje spodobi, bi se tudi za druge dele zborovanja bilo vredno potrditi pridobiti vsaj še katero od bolj priznanih imen iz tujega zgodovinopisja.

Kot se je pokazalo primerno že na predhodnem zborovanju v Celju, je zaradi velikega števila prijavljenih referentov (po drugi strani pa tudi zaradi pestrosti ponudbe poslušalstvu), postala delitev zborovanja v panele edina smiselna in za prihodnost najbrž tudi neizbežna rešitev. 29 prispevkov je bilo sicer kar precej manj kot v Celju (41), še vedno pa povsem dovolj. Lahko rečem, da se je našlo vsaj za vsakogar nekaj.

Uvodno četrtkovo dopoldne je udeležence v zborovanje uvedel skupni program s protokolarnimi nagovori predsednika Zveze zgodovinskih društev Mitje Ferenca, župana Mestne občine Kranj Mohorja Bogataja in republiškega vladnega ministra za šolstvo in šport Milana Zvera. Nagovor slednjega je bil za zborovanje spodbuden in vsekakor veliko bolj premišljen kot nekaj njegovih izjav iz začetka mandata, ki

so dvigovale na zgodovinski sceni pa tudi zunaj nje precej prahu. V govoru se je kritično lotil predvsem mitov in stereotipov v učilnicah in nagovarjal predvsem »svoje« šolnike. Po slovesnem odprtju zborovanja je sledil referat Monike Rugelj in Marjane Žibert, ki je poslušalstvo seznanil z zgodovino kraja zborovanja, slovesni prolog v zborovanje pa je zaključila četrta podelitev nagrade Klio. Kot najboljšo objavljeno raziskavo v zgodovinopisju za leti 2004 in 2005 je posebna komisija (med 45 deli in 5 nominiranci) razglasila knjigo Alenke Cedilnik, Ilirik med Konstantinom Velikim in Teodozijem Velikim.

Preden so se referenti in poslušalstvo razpršili v tri dvorane kranjske mestne občine, so prvi obširneje v tematski del zagrizli trije zgodovinarji, ki so zastavili mitološke in stereotipne obravnave v slovenski zgodovini na način, ki naj bi nakazoval iztočnice celotnemu programu zborovanja. S ciljem zastaviti kompleksno problematiko predvsem kot pregledno, so v do zadnjega sedeža polni dvorani poslušalstvo nagovarjali Peter Štih (Miti in stereotipi v podobi starejše slovenske nacionalne zgodovine), Peter Vodopivec (Začarani krog nacionalne zgodovine) in Marko Štepec (Fragmenti o mitu in zgodovini).

Po kosilu je sledila delitev zborovanja v tematske panele. V »osamosvojiteljskem« so nastopili Zoran Jovičević (Jugoslavija, Srbija in Slovenija 1980 – 1990. Kdo je koga izkoriščal?), Matjaž Klemenčič (Ustanovitev slovenske države – davna želja vseh Slovencev!?) in Rosvita Pesek ((Ne)enotni o plebiscitu). V srednjeveško zasnovanem, a predstavljenim z izrazito aktualizacijo bolj oddaljene zgodovine, so svoje prispevke predstavili Janez Mlinar (Celjski grofje – zgodovinski mit), Rolanda Fugger Germadnik (Mit o jugoslovanski državnosti grofov Celjskih) in Andrej Hozjan (Aktualizacije mitskega in stereotipnega na svetovnem spletu). Tretji sklop s skupnim imenovalcem povojnih pobojev pa sta s svojima prispevkoma tvorila Alojzij Pavel Florjančič (Nomen est omen: o povojnem poboju hrvaških beguncev v Crngrobu – stereotip o ustaših) in Mitja Ferenc (Poklon slovenskim žrtvam na napačnem kraju spomina). Po krajšem odmoru se je zgodovinarska srenja razdelila na dva dela. V snoveh obravnave enotna zgodovinska stroka, se namreč v najbolj grobi delitvi tudi na zborovanju uvrsti vsaj med dvoživke. Četrтков strokovni program sta tako zaključila pedagoški del (Joke van der Leeuw Roord: Primerjava učnih načrtov v evropskih državah) in raziskovalni del s predstavitvijo svežih doktoratov iz zgodovinopisja, ki je bil po nekaj letih pozabe spet uvrščen v program zborovanja. V večernih urah je bil na sporedu sprejem pri kranjskem županu Mohorju Bogataju, ki pa se ga danes že bivši župan ni udeležil, saj je dal prednost predvolilni kampaniji.

Petkovo dopoldne se je spet sočasno vrtele v trojnem triptihu. Prvi panel so s prispevki zaznamovali Vida Deželak Barič (Stereotipi o slovenskih komunistih v obdobju ilegale), Bojan Godeša (Zedinjena Slovenija med drugo svetovno vojno: zamujena priložnost?) in Marjan Linasi (Protinacistični odpor na južnem Koroškem: primer »najbolj čistega NOB-ja« ali vendarle uvod v »komunistično revolucijo«?); poslušalce so v drugo dvorano vlekli Stanislav Južnič (Jezuiti kot kranjski izobraženci 18. stoletja), Marjan Toš (Stereotipno o zgodovinskem spominu na slovenske Jude) in Damir Globočnik (Stereotipi v karikaturi); v tretjo dvorano pa so publiko zvalili Gorazd Stariha (Rokovnjaški mit), Mateja Ratej (»Nehajte potvarjati zgodovino«: interpretacija majske deklaracije pri Slovenski ljudski stranki med obema svetovnim vojnama) ter Milan Pahor ((Pra)strah italijanskega Trsta pred slovensko in slovansko »nevarnostjo«). Po odmoru pa so si v prvi »komunistični« dvorani sledili: Egon Pelikan (Vsi antikomunisti – vsi demokrati), Božo Repe (Mit in protimit komunizma) in Aleš Gabrič (Opozicija ali nasprotovanje novim oblastem v letu 1945), v drugi »izseljeniški«: Kristina Toplak (»Miti o domovini«: Slovenija v likovnih upodobitvah Slovencev po svetu), Jure Gombač (Migracije in stereotipi: primer optantov) in Marjan Drnovšek (Pogledi na »domovino« in »tujino« skozi optiko izseljenstva), v tretji »revizionistični« dvorani pa so za govornico stopili: Ljuba Dornik Šubelj (OZNA – vojaška protiobveščevalna ali zločinsko-genocidna organizacija?), Jože Dežman (Sistem ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil – religijski temelj in režimski zgodovinski falzifikat titoizma) ter Tamara Griesser Pečar (»Reakcionarna suha veja na živem narodovem telesu ...« (Boris Kidrič). Rdeča legenda o kolaboraciji). Po odmoru za kosilo pa se je, tako kot dan prej, program razdelil na obravnavo pedagoškega podajanja zgodovine z okroglo mizo (Pouk zgodovine pred izzivi prihodnosti), ter na drugi del precej obsežnega programa predstavitev novih doktoratov iz zgodovinopisja. Kot sem slišal, se je v dveh letih nabralo kar 32 disertacij.

Kot se kaže že skozi naslove referatov, je bilo moč v Kranju slišati marsikaj zanimivega in poučnega. Skoraj pričakovati je bilo, da bodo prevladovala teme vezane na polpreteklo zgodovino (predvsem drugo vojno), a smo pred zborovanjem morda le pričakovali, da bodo bolj osrediščeno na posamezne referate samostojno obdelane tudi še katere druge teme, ki bi bile vezane lahko na večkrat poudarjeno

»narodotvornost« ali pa, še boljše, bile postavljene tudi zunaj tega, saj končno zgodovino ne gre interpretirati zgolj skozi prizmo nacionalnih zgodovin. Skozi poseben prispevek tako niso bile obravnavane s to problematiko v preteklosti pogosteje navezujoče teme, kot npr. Karantanija, kmečki upori, Ilirske province i. p., oziroma boj splošno od najstarejše zgodovine dalje gledano še različne druge podobe posameznih političnih oziroma kulturnih skupnosti ali pa posamezne teme navezujoče na (avto)stereotype vezane na družbene marginalnosti, morda pa bi tekla beseda celo o »stereotipnih« metodah raziskovanja zgodovinopisja samega. Omenjene teme so bile parcialno obdelane predvsem skozi uvodne referate, redko pa so bile obravnavane kot kompleksna samostojna tema, kar pa – kot poudarjeno že na začetku, da miti in stereotipi v slovenskih pogledih zgodovinarjev na zgodovino niso novost – ni nič tragičnega. Posamezni zgodovinarji so se ogromno mitologiziranih tem v preteklosti že večkrat lotili, iskati pa jih gre na drugih mestih. Zato zbornik z objavljenimi referati ne gre smatrati kot pregledni učbenik, temveč bolj kot pester zbir tem, ki so pritegnile pozornost posameznih avtorjev in avtoric. Brez vsakega oklevanja pa velja pohvaliti organizacijsko skupino zborovanja, kateri je uspel velik napor, da je poskrbela, da se je nadvse koristen zbornik (ur. Mitja Ferenc in Branka Petkovšek) pojavil že med materiali, ki so na udeležence zborovanja pričakali kar na mestu samem. Uspešna izdaja zbornika je kot ena izmed »žlahntnih tradicij« Zveze zgodovinskih društev postala spet vezana na Zgodovinski časopis kot eno od glavnih jeder delovanja zveze, saj je zbornik izšel kot 32. edicija Zbirke Zgodovinskega časopisa. Zbornik z vsemi objavljenimi referati je torej odlična priložnost, da se bolj poglobljeno uvede v stereotipno obravnavo slovenske zgodovine vsak, ki ga mora zanimati ta problematika že danes, hkrati pa bo imel vsakdo vanjo priložnost vsaj pokukati tudi v prihodnosti. Zato bomo najbrž vsi pritrdili v Zgodovinskem časopisu odtisnjenim besedam Vasilija Melika iz leta 1981, ko pravi, da glavna vrednost zborovanj ni v trenutnem odmevu med udeleženci, ampak v tem, kar od njih ostane. »Spomin opeša in zbledi, ostane pa to, kar je natisnjeno in objavljeno.«

Če sem skozi poročilo sledil sporedu zborovanja oziroma dogodkom po vrsti, kot so potekali, gre torej ob koncu tega zapisa omeniti še društveni zaključek zborovanja. Petkovo popoldne je bilo namreč posvečeno občnemu zboru zveze, kjer je sodelovalo 7 predstavnikov društev od 19 formalnih članov zveze. Na dnevnem redu so bila predvsem poročila organov in sekcij, ob koncu pa je bilo izbrano tudi novo vodstvo zveze za naslednje dveletno obdobje. Petkov program se je z občnim zborom, katerega obravnavajo društvena poročila na drugem mestu, počasi prevesil v večer in sledilo je le še družabno srečanje udeležencev v gostišču v starem mestnem jedru. Čisto zadnje dejanje zborovanja pa se je (spet tradicionalno) zaključilo v soboto z ekskurzijo. V organizaciji Gorenjskega muzeja se je že precej razredčena družčina zgodovinarjev in zgodovinarok odpravila v kranjsko okolico, in sicer malo po ravnem (Velesovo, grad Strmol) zatem pa tudi precej višje (na Krvavec).

Borut Batagelj

Poročilo predsednika o delu Zveze zgodovinskih društev Slovenije za obdobje 2004–2006*

Cenjeni gostje, drage kolegice, spoštovani kolegi

Prisrčen pozdrav na občnem zboru Zveze zgodovinskih društev Slovenije, edine organizacije, v kateri so pod eno streho združeni tako rekoč vsi slovenski zgodovinarji.

* Otvoritveni nagovor predsednika ZZDS v Kranju, dne 19. 10. 2006.